

E 10851

MEELELAHUTUSASUTUSED MEIE KAITSE-

VÄRS.

ENSV
RIIKLIK AVAILIK
Raamatukogu

R u b a c h
Leitnant
Referaat Kaitseväe Kul-
tuur-selgitustöö kursu-
sel.

Merejõudude Staabi kivitrukk.

EESTI
RAHVLIIGIJAAMATUKOGU
AR.

2-95-1351

MEELELAHUTUSASUTUSED MEIE KAITSEVAES.

- a) nende tegevuse lühikene kirjeldus mitmesugustes väeosades;
- b) sarnaste asutuste tegevus teistes sõjavägedes, eriti Venemaal: mida võiks meil selle ala edendamiseks teha.

Asudes teemi käsitlemisele, pean mõne sõnaga peatuma meelelahutuse kui seesuguse juures.

Mis on meelelahutus? Kuidas seda mõista, kuidas saada aru meelelahutusest? Lubatagu selle küsimuse vastamise juures tuletada meelde mõnda joont psühhiloo- giast ja füsioloogiast. Inimese närvikava tähtsama osa tegevus on, olgugi, et tema jõud lihaste tööjõust kest- vam, lõppude lõpuks alluv ikkagi väsimusele. Kui inime- ne kaua kehtvat vaimlist tööd teinud, siis võib ta end lihaste jõu- küllasena tunda, ent puudub siiski midagi, mis võimaldaks tööd jätkamist endises tempos. Vaimline väsimus on vallanud inimese ettekujutusvõime, kombinee- rimisevõime, meelespidamise - kõik on raske ja tahte- vastane. Väsinud aju nõuab puhkust. Teisest küljest võ- tame inimese, kelle aju tööst vabad olid, kuid kes sel- le eest füüsilist tööd tegi. Kestva tööga väsib ka te- ma. Väsimus avaldub lihaste võimetuses. Vaim, mis selle tööd juures ei olnud tegevuses sel määral kui lihased, tunneb end värskena, avaldab töötahet, kuid ei jõua võitu saada ära väsitatud lihastest.

Nii siis on olemas kaheksagune väsimus: vaim- line ja füüsiline.

EN
Riiklik
Raamatukogu

Ent väsimus võib tekkida kaheksugusel teel:

- 1) energia järk-järgulise kaotuse läbi;
- 2) energia ülemääralise kogumise läbi.

Igapäevases elus nimetatakse esimese juhuse tagajärge väsimuseks, teise enamalt jaolt tüdimuseks.

Harilikult sünnib mõlemat liiki jõukaotus ühel ajal, see tähendab, meie töötamise juures on nii vaimline kui ka kehaline jõud kahanemas. Normaalselt peabki see nii olema. Meie tänapäevane elu on omis avaldusis aga niisuguseks kujunenud, et võimaldab õige harva mõlema jõu ühetasast kulu. Enamalt jaolt on kaasaegne töö niisugune, et kas omab füüsiline töö ülekaalu vaimlise üle ehk vastuoksa. Esimest võime tähele panna tööliste hulgas, teist võime tunnistada omaseks haritlaskonnale.

Looduse seadused nõuavad tasakaalu, ei ole mõeldav, et üks kehaosa oleks rohkem koormatud ja ärakurnatud kui teine, inimene on osa loodusest ja alistub looduse seadustele. Et saavutada tasakaalu, on tarvis normeerida üldist tegevust, on tarvis füüsilise jõu kahanemisel vähendada lihaste tööd ning ümberpöördult. Mida näeme meie igapäevases elus? Inimene, kes on teinud päev otsa vaimlist tööd, tarvitab oma väsimuse peletamiseks väikest palutuskäiku, et anda tööd lihastele, ümberpöördult, tööline leiab puhkust rahulises istumises ning ajalehe lugemises. Niihästi üks kui teine nimetab oma tegevust meelelahutuseks.

Seega on siis meelelahutus see töö või tegevus, mida on tarvis teha seks, et viia tasakaalu, või normeerida füüsilist ja vaimlist tegevust.

Praegu, kus elu ja vaated rohkem arenenud, ei saa meelelahutust asetada ajaviitega ühte. Ajaviite all mõistame meie kerget kasuta aja mööda - saatmist, kus juures ajaviide võib omada täiesti

juhuslise ilme, ning siis öeldakse, et aeg on lihtsalt "surnuks lõõdud". Meelelahutus võib kah omada ajaviite ilme, kuid ainult juhusel, kus toimitakse ilma vähemagi arusaamiseta, milleks meelelahutus tarvilik. Nii näiteks, käiakse meelt lahutamast kõrtsides, tantsusaalides jne. ehk teiste sõnadega, lüüakse lihtsalt aeg surnuks ilma, et oleks saavutatud seda, mida otsitakse.

Koolitegelased on hakanud meelelahutuse tarvidusest aru saama, ning seda õieti kasutama. Kujuka näite sellest arusaamisest annavad mängud, mida korraldatakse tunni vaheaegadel. Laps, kes teinud tund aega vaimlist tööd, tarvitab puhkust vaimule ja ergutust lihastele, et tasakaalu saavutada. Mäng vaheajal soodustab tegevust lihastele. Sama on maksev ka täiskasvanute kohta.

Kuid on kaugemale mindud, katsed on näidanud, et meelelahutust võib ära kasutada õpetus ja kasvatus abinõuna, kuid ainult juhusel, kus seda tehtakse kindla kava järgi.

Milles seisab see kava? Mida peab sisaldama meelelahutus, et olla kasvatusabinõuna? Need on küsimused, mis esile kerkivad kui kõneleme meelelahutusest kui kasvatusabinõust. Kõige pealt katsume kindlaks teha, milles seisab meelelahutuse kasvatusline vaim. Meie nägime eelpool, et meelelahutus on tegevus, mida on tarvis teha seks, et normeerida füüsilist ja vaimlist tegevust. Loomulikult, olles väsinud füüsiliselt, otsime meelelahutuses vaimlist tegevust ja ümberpöörduvalt, kui aga sünnib tegevus, peab olema ka mingisugune tagajärg, seesuguseks tagajärjeks ongi kasvatus, või need teadmised, mida on omandatud passiivselt meelelahutusest.

Silt järeldus, et saavutada meelelahutusest kasulikke tagajärgi, on tarvis valida organismi nõuetele vastav meelelahutus. Nii näiteks, korraldatakse koolis lastele vahetundidel ringimänge lauludega. Laulud on põimitud läbi ja läbi isamaalise tundeaga. Tagajärg: laps omandab passiivselt

ilma vähemagi jõupingutusteta laulu, kui aga mänge ilma sageli korrata, siis sisendavad mängud lapsesse ka isamaalise tunde.

Kuidas on aga lugu sõjaväega, kas on sõjaväes meelelahutus terviline? Siin võidaks mulle ütelda, et meelelahutust sõjaväelasele pole tarvis. On ju sõjaväes õppus niiviisi korraldatud, et inimorganism on alati teatud tasakaalus, sest õppusi võib sõjaväes nii korraldada, et üks tund annab toitu sõduri vaimule, teine aga lihaketale. Siin pean aga tähendama, et on olemas veel asjaolu, millest meie eelpool ei kõnelenud ja see on puht psühholoogiline nähtus.

Inimene, kes on sunnitud tegema midagi, on käsuallane, käsuallane peab aga seda tegema, mida teda käsutakse ilma, et seejuures tema eneseavaldus saaks midagi kaasa teha. Inimene aga on olemus, kelles peitub suur eneseavalduse tung. Sõdur, olles päev läbi õppusel, tehes ainult seda, mida käsutakse, kogub endas suure hulga energiat, mis oleks igapäevases elus kulunud oma isiklise algatuse, isiklise tahte teenistuses. Nüüd on aga seda energiat küllasena, ning see hakkab sõdurit rõhuma, hakkab avatlema teda mingisugusele tegevusele, ning siin peab meelelahutus appi tulema, selleks, et ära hoida kasuta ajaviidet, kasuta logelemist. Otsustarbekohane meelelahutus peab kasutama ära üleliigse energia tulutoovaks tööks. Kuidas seda teha, sellest kõneleme eelpool. Kuid nagu varem nimetasin, võib meelelahutust kasutada õpetus-kasvatuse abinõuna ning sellena tuleb teda võtta eriti just kaitsevääs.

Meelelahutus peab sõdurile pakkuma neid teadmisi, mis täiendavad tema sõjalist oskust, ning arendaks temas kodaniku tunnet ja armastust oma riigi ja rahva vastu. Siin seisab meelelahutusel ees suur ja vastutusriikas tegevuspõld, mille harijateks peame meie hakkama täis noorustuld ja palavat isamaa armastust.

Meelelahutus meie kaitseväes.

Vaatame lähemalt, kuidas on lugu meelelahutusega meie kaitseväes. Igaüks meist teab, missugustes tingimustes tekkis meie kaitsevägi, mäletab hästi, kuidas juba esimesel hällipäeval pidi meie noor ja väike kaitsevägi tugevasti jalgu maha suruma, et vastu seista tugevasti ja kindlalt suurearvulisele sõjaväele. Vastupanu oli tugev ja visa, kaitseväe lihased olid viimasena pinguli tõmmatud ning oleks peagi väsinud, kui poleks seltskond kodumaa kaitseväe vaimutoidu eest muretsema hakkanud. Mäletan väga selgesti, kuidas 1919 a. korraldati pidu ja tantsuõhtuid sõduritele ajaviiteks, see sündis Narvas, meie rinde lähemas seljataguses, kuigi just meelelahutus kandis sageli juhuslist ilmet, kuid ajaviidet pakkus ta küllaldasena. See oli aeg, kus tõsine meelelahutus oleks üleliigsena tundunud. Tol korral oli korraldatud Tallinna "Estoonia" näitleja h-ra Mölleri poolt sõjaväe välja-teaater, missugune andis etendusi lähemas seljataguses, kuid välja-teaater ei saanud täiuseni väljakujuneda, sest enne tehti vaherahu. Vaherahu maksmahakkamisega katkes side seltskonnaga, sest viimane on huvitet alati kõige rohkem sellega, mis ühendatud kuidagi üksiku isikuga. Nii kaua, kui hädaoht varitses, hoolitseti kaitseväe eest, kuid rahu allakirjutamisega hüüdis rahvas küll hoosianna, kuid mitte kaitseväele. Kaitsevägi oli unustatud, oli unustatud just silmapilgul, kus kõige rohkem avitavat kätt vaja oli. Peale rahu algas kaitseväel puhkeaeg, ning siin oleks tulnud meelelahutuse peale mõelda.

Seltskonna passiivseks jäämisel muutus ohvitserkond aktiivsemaks ja juba 1920 a. suvel korraldatakse l-ses diviisis kavakindlaid teatri- ja kontsert-õhtuid, kord Narvas, kord jälle Narva-Jõesuus. Asutakse Tallinnas, Pärnus ja Narvas "Sõduri-

Kodu" ümbermoodustamisele, kõige pealt remonteeritakse, seatakse sisse korralik lugemise tuba jne. Sõdurite kodud omavad sarnase kuju, nagu nad praegu on. Enam-vähem korralik tegevus "Sõdurite Kodus" algas mõni aasta tagasi. Varemalt oli sõdurite kodu ainult söögimajaks, kus korraldati laupäeva ja pühapäeva õhtuti tantsu- ja näitemängu õhtuid. Seesugune kord ei võimaldanud otstarbekohast meelelahutust, vaid pakkus ainult ajaviidet, otstarbetut, isegi kahjulikku ajaviidet, kus sõdurid saatsid mõõda oma vaba aega viina ja õlleklaasi juures või paremal juhusel, billjardi mängides.

Seesugune olukord ei võinud tähelepanemata jääda, sest "Sõdurite Kodud" ei rahuldanud üldist nõuet, asuti otstarbekohasema meelelahutuse otsimisele, mida ka leiti. 1921-22 a. mõõdus Eestis spordi tähe all. Lossmanni, Klumbergi j.t. hiilgavad võidud välismaal andsid tõuke spordi edendamiseks. Tekkis spordi liikumine, mis ikka rohkem ja rohkem maad võttis ja uusi spordiseltse elule kutsus. Spordi liikumine ei jätnud mõju avaldamata ka kaitseväe peale. Nii tekkis 1-ses diviisis 1921 a. kevadel spordi komisjon, missugune hiljemalt ümber nimetati Garnisoni meelelahutuse komisjoniks. Spordi komisjoni ülesandeks oli kaitseväe spordi liikumise õhutamise, organiseerides spordiringe ja spordi võistlusi. 1921-22 a. avati 1-se Diviisi Garnisoni Spordi komisjoni poolt liuväli ja korraldati suusa ning uisu võistlused. Spordi komisjoni kuuluvad igast väeosast üks esitaja, peale selle Sõdurite koda vanem ja Diviisi orkestri juht. 1921 a. tõi uut õhku kaitseväe ridadesse, 1-ses diviisis nimetati Spordi komisjon ümber Garnisoni Meelelahutuse komisjoniks. 3-das Diviisis moodustati novembria 1921 a. meelelahutuse komisjon. Et tol ajal meie spordi liikumise õitseag algas, siis seisis ka Meelelahutuse komisjonide tegevus peasjalikult spordi harrastamises, osteti olevatest summadest väeosadesse odavarsi ja jooksu kingi. Ostmise juures ei olnud

peaaegu mingit kava, osteti seda, mida sai rohkemal arvul vähese raha eest. Peale spordi hoolitseti tantsu eest, mida korraldati Sõdurite Kodus. Siis veel teater ja kino. Kurvastavaks nähtuseks kujunes asjaolu, et kunagi ei valitud eeskava, vaid kasutati seda, mis kättesaadav oli. Täiendati ka raamatukogusid väeosades, kuid siin käidi sama rada, mis spordiriistade ostmiselgi, vaadati hulga peale, sisu oli tähtsuseta. Nii on meil mõnes väeosas raamatukogu, mis sisaldab kuni 600 ja rohkem köidet, kuid vaevalt leidub seal 1/6 enam vähem väärtuslikku kirjandust.

Meelelahutuse komisjonide poolt said ellu kutsutud muusikaringid Sõdurite Kodude juures, kuid ringid edu ei saavutanud. 3-das Diviisis korraldati isegi laulu kursused, et arendada sõduri laulu, kuid kursus eesmärki ei saavutanud, osalt juhi saamatuse, osalt ka selle tõttu, et sõdurid, lahkudes teenistusest, viisid ka lauluoskuse kaasa, oli jälle tarvidus uute kursuste järgi. 1922 aasta lõpupoole kutsutakse ka 2-ses Diviisis meelelahutuse komisjon kokku.

Nii siis, 1922 a. lõpuks oli meil juba kõigis kolmes diviisis meelelahutuse komisjonid ellu kutsutud. Kahjuks peab tunnustama, et meie meelelahutuse komisjonide tegevus oli kuni viimase ajani kaunis loid. Vähe omaalgatust, katsuti sellega läbi ajada, mis saadaval oli, vähe toodi kaitsevärke uut. Kunagi ei arvestatud sõdurite vaimlise tasapinnaga, ei katsutudki läheneda sõdurile, tema hingeelule, mille tõttu suurem osa sõduritest täiesti mahajäetuna end tundis.

Nii näiteks, harrastati peaaesjalikult sporti, korraldati tantsuõhtuid jna. Osa sõdureid oli ükskõikne spordi vastu, teised jälle ei pooldanud tantsu, nii oli osa sõdureid, kellele meelelahutuse komisjon midagi ei pakkunud, täiesti üksi.

Meelelahutust peab aga võimeldama kõigile, selleks on tarvis kohapeal tutvuneda sõdurite vaim-

liste nõuetega. Seda meil ei tehtud.

Kuid 1924 a. tõi siia pöörde, asuti suure hoolega lugemistubade ja lugemislaudade korraldamisele. See oli töö, millele andusid niihästi ohvitserid kui ka sõdurid täie innuga. Väeosadele anti välja kinoaparaadid, kuid et puudusid reostaadid, pealegi puudus mõnes kohas elekter, siis jäi kino Meelelahutuse komisjoni hoolde. Kino andis mõnes väeosas väikesed sissetulekuid, mis andis võimalust muretseda sõduritele mänge ja spordi abinõuseid.

Kuni 1924 a. tegutsesid meelelahutuse komisjonid ilma mingisuguste juhtnööbrideta, iga komisjon omaette, ühtlust tegevuses ei olnud, puudus iga-sugune kontakt keskasutustega.

Esimest korda püüdis keskasutus kontakti luua meelelahutuskomisjonidega 20-dal märtsil 1924 a., paludes saata VI osakonda aruanded senise tegevuse üle. Minul oli isiklikult võimalus lehitseta aruandeid, minule paistis, et aruanded ei pakkunud küllalt selget pilti tegevuse üle, sest olid esitatud ainult ära kirjad protokollidest, kuna puudusid andmed, mida on suudetud täide viia ja mis määral. Sootumaks puudusid aruanded, kuidas mõjus meelelahutus sõdurite peale. Ühegi meelelahutuse komisjoni aruandes polnud ära märgitud, mida tahetakse saavutada meelelahutusega, kas ainult ajaviidet või loodeti ka kasvatuslisi tagajärgi saavutada. Aruannetest on näha, et peaaegjalikult on meelelahutusasutused tegutsenud spordi alal, siis on veel korraldatud teatri ja kinoõhtuid ning antud kontserte. 1923 a. lõpul on hakatud pidama sõduritele loenguid, põllumajanduse, karjakasvatuse, kanakasvatuse ja mesinduse alal. Peetud on ka loenguid Vabadussõja ja Eesti ajaloo üle. Kuid ka siin tundub side puudumine meelelahutuse alal, komisjonide vahel, sest ühes garnisonis on põllumajandulised loengud ülekaalus, teises ajalugu jne.

Komisjonid tundsid ise oma tegevuse võime-tust töötades lahus. Kontakti loomiseks kutsuti Narva garnisoni meelelahutuse komisjoni algatusel Tal-

linnasse 16. mail 1924 a. kokku koosolek, kust osa võtsid meelelahutuste komisjonide esitajad. Kahjuks pean tunnistama, et koosoleku protokoll on puudulikult kokkuseatud, kust raske väljalugeda neid mõtteid, mida koosolekul avaldati. Koosolekul võeti vastu otsus, kus toonitatakse erilise meelelahutuse juhataja vajadust, peale selle peeti soovitatavaks avada keskasutuse juures kinofilmide ladu, kuhu oleksid koondatud kõik kaitsevärke puutuvad filmid. Nähtavasti on need sooviavaldused sooviavaldusteks jäänudki.

Väeosades on olemas lugemistoad, kus seda ruumid võimaldavad ja lugemise nurgad.

Pea igalpool on bataljoni peale lugemise tuba olemas, kuna kompaniides on olemas lugemislauad. Lugemislaual on olemas värsked ajalehed ja kuukirjad, ning mängud, male, domino, damka jne. Mõnes üksikus väeosas koguni ping-pong. Kuni seni ajani ei ole ilmanud ühtegi juhatuskirja, kuidas korraldada lugemise tube ja lugemise laudu, nii et siin, nagu üldse meie meelelahutuse alal, puudub ühtlus ja kava, mida tuleb kätte saada ja missuguses suunas arendada meelelahutust.

Lühidalt kokkuvõttes, pean tähendama, et meil meelelahutuse alal puudus senini keskasutus, kes oleks meelelahutuse töö juhtinud. Kohapeal olid küll meelelahutuse komisjonid ellu kutsutud, kuid puudus kindel tööplaan, puudus eesmärk, selle tõttu oli ka meie meelelahutus senini juhusliku ilmega, ning ei saavutanud oma otsekohest eesmärki. Sõdurid lahkusid väeosast, ilma, et oleks midagi peale puht sõjakunsti, endaga koju kaasa viinud.

Edasi vaatame, kuidas on korraldatud meelelahutus välismaal.

L e e d u. Leedus on koondatud meelelahutuse tegevus kultuur-selgitustöö komisjonide kätte. Kultuur-selgitustööd juhatab eriline komisjon, missugune asub sõjakooli juures. Komisjoni ülesandeks on rahva kultuuri arendamine ja isamaa armastuse si-

sendamine sõdurite keskel. Sõjakooli juures asuvalle komisjonile alluvad väeosa kultuur-selgitustöö komisjonid. Väeosa komisjon koosneb kolmest liikmest. Esimees määratakse väeosa ülema poolt, keskkomisjoni nõusolekul. Esimees valib omale kaks liiget, sageli sõdurite hulgast.

Keskkomisjon seab kokku igapäevased tegevuse kavad, arvesse võttes sõdurite hariduslist tasapinda. Selleks korraldatakse noorte saabumisel väeosadesse ankeet, kus tuleb anda teateid hariduse üle, mida keegi loeb, kus armastab rohkem käia, kas kinos või teatris. Saadud andmete põhjal määrab ära keskkomisjon ained, mida tuleb õpetada, ühtlasi ka, kuidas arendada meelelahutust. (Mängude nimekiri jne.).

Peale kultuur-selgitustöö keskkomisjoni asub sõjakooli juures veel eriline komisjon, kelle ülesandeks on koguda rahvuslisi mängu ja tantse, neid vastavalt ümbertöötada ja püüda võimlemismängudes. Meelelahutuse osakond korraldab rahvuslike tantsude kursusi, sest sõjaväe kaudu levineb rahvatants kõige kiiremini rahva hulka. On asutatud suurematesse garnisonidesse sõdurite teatrid, kus sõdurid korraldavad näitemänge, kutsudes sageli eraisikuid kaasamängima. On asutatud eriliste näitemängude lavastamisele, kust võiksid osa võtta ainult meesosalised. Leedulased on omale ülesandeks teinud näitemängude läbi arendada sõdurites isamaa armastust. Kovnos annab riigi-teater ükskord nädalas sõduritele maksuta etendusi, lavastades rahvatükka. Üks kord aastas sõidab riigiteater ringreisule (harilikult sügisel), andes sõduritele erietendusi. Suuremates väeosades on oma kino, kino on niiviisi sisseseatud, et jätab isegi väikese ülejäägi, mida kasutatakse meelelahutuse abinõude, mängude jne. muretsemiseks.

Pea kõikides rügementides ja enam-vähem suuremates väeüksustes antakse välja oma ajalehte, kus kaastööstajateks sõdurid. Ajaleht paljundatakse shapirograafi abil.

Leedus ei ole ka sport unustusse jäetud,

on organiseeritud spordiringid ja korraldatud niisuguseid omavahelisi, kui ka üleriiklisi spordivõistlusi.

S o o m e. Kahjuks pean tähendama, et minul ei olnud võimalik Soome üle saada täielikku materjali, mis valgustaksid meelelahutust. Soomes on laialdast tarvitamist leidnud "Sõdurite Kodud", missugused tekkisid suurel hulgal peale Soome vabadussõda. Sõdurite Kodude korraldamisel on seltskond palju kaasa aidanud, annetades raha, raamatuid, mööblit jne. Praegu on Sõdurite Kodudel oma avarad ruumid, mis koosnevad 3 - 5 ja rohkem tubadest. Soome Sõdurite Kodus on olemas saal, lugemistuba, einelaud ja väike kantselei. Sõduri kodu juures on raamatukogu. Sõduri kodus korraldatakse laupäeva ja pühapäeva õhtuti teatri ja tantsuõhtuid.

Sõduri hingelise kasvatuse eest hoolitsevad rügemendi õpetajad, pidades loenguid usuliste küsimuste üle.

Laialdast kasutamist sõdurite poolt leiavad raamatukogud, mida kasutavad umbes 80% tervest koosseisust. Raamatukoguhoidjatele on korraldatud erilised kursused.

Soomes pandakse pearõhku sõduri vaimlise kasvatuse peale, kasvatades sõduris isamaa ja rahvustundeid.

P o o l a. Poolas on kultuur-selgitustöö koondatud Kindralstaabi III osakonna alla. Töö korraldajateks on eriharidusega ohvitserid. Pea eesmärk on kasvatada sõdurist tulist isamaa armastajat. Tugevat kaastööd teeb Poola seltskond, kelle poolt on ellu kutsutud erilised komiteed, mille ülesandeks sõduritele korrapärase meelelahutuse pakkumine. Seltskondlised komiteed korraldavad sõduritele piduõhtuid, kontserte, loenguid, igasuguseid mänge jne., kuid nende tegevus ei piirdu üksi sellega, vaid komitee hoolitseb sõdurite eest ka veel peale

vabastamist, muretseb kohti eraelus, annab nõu maja-
pidamise korraldamiseks jne. Tagajärg: Poola sõdur
omab teenistuse kestvusel kodaniku kohused, hakkab
ühtlasi vääriliselt hindama oma rahvast ja isamaad.
Poolas on kõik töö eesmärk ühte punkti koondatud
"kasvatada sõdurist tõsist isamaalast- rahvuslast".

N õ u k o g u d e V e n e m a a. Asudes
nõukogude sõjaväe meelelahutuse vaatlusele, pean
tähendama, et see on ainukene riik, kus meelela-
hutuse peale erilist rõhku pandakse. Meelelahutuse
korraldajatele korraldatakse alalisi kursuseid, on
olemas isegi eriline kool, kus ettevalmistatakse
poliitilise-selgitustöö tegijaid. Poliitilise meel-
suse kasvatamine punaväelaste hulgas, see on põhi-
mõte, mida teostavad nõukogude võimud. Nende ees-
märk on muuta igat sõjaväelast kommunistiks, osalt
on see neil kordaläinudki ja just otstarbekohase
meelelahutuse tõttu.

Vaatame lähemalt, kunas algas seesugune
vool, kunas omas punavägi seesugused vaated. Pean
tähendama, et juba 1918 aastal tekkis punaväe juh-
tidel seesugune mõte, rakendada meelelahutust
kommuuna teenistusse, kuid juhtide ja korraldajate
puudus kohapeal sundis neid sellest loobuma, kuid
väiksel määral tehti siiski katseid ja korraldati
juhtide ridasid. Tulemus: 1920 a. kodusõja ajal
on juba väerinnal organiseeritud 401 dramaatilist
ja 510 muusikalist ringi. Üldse oli 1920 a. kestel
väerinna lähemas seljataguses korraldatud punaväe-
lastele 767 etendust ja kontserti. Seljataguses
töötas samal ajal 624 teatrit, neist 326 anti
etendusi ainult punaväelaste poolt, kuna teistes
teatrites olid palgalised näitlejad; muusikarin-
gide arv tõusis koguni 767-ni. Ettekanded oma sisu
poolest olid määratud ainult kommunismi kasvatami-
seks, mängiti ainult revolutsioonilise mängu ja
laule jne.

Kuidas arenes siis punaväes nii kiiresti

meelelahutus; pealegi veel puht kommunismi propageerija meelelahutus. Selleks vaatame lähemalt meelelahutuse teostaja organiismi kondikava.

Punaväe juhid ühes kommunistilise valitsuse juhtidega tulid arusaamisele, et Nõukogude võim võib ainult siis püsida, kui kõik riigi kodanikud on kommunistid ehk vähemalt kommunistlike vaadega. Selleks, et seda teostada, asutati Revvoensovet'i juurde "Pur" (Polititscheskoe upravlenie revvoensoveta), kelle ülesanne oli kasvatada punaväge kommunistlikus vaimus. Pur jaguneb 12 osakonda, kus ühe osakonna ülesandeks on kihutustöö. Kihutustöö osakond jaguneb omakord 6 osakonda, üks osakondades, nimelt klubi osakond, teostab meelelahutust. Pur'i organisatsioonid on iga väekoonduse juures, alates sõjaringkonnast, lõpetades kompaniiga. Kõik osakonnad, õigemini vähemad pur'i osad (puokr. jne.) alluvad otsekohe pur'ile. Et kohapeal pur'il esitajad, kes otsekohe pur'ile alluvad, soon võimalus üle töö organiseerida igasuguseid kõnekoosolekuid ja loenguid üle terve riigi ühe ja sama teemi peale.

Seesugune kindel organisatsioon lubab nõukogude venemaal täide viia kavakindlalt kõiki keskoorganisatsiooni ettevõtteid. Pur oma tegevuse aluseks ja töö kavade kokkuseadmiseks tarvitab andmeid, mida kogub ankeetide näol. Saadud andmete põhjal seatakse kokku broshüürid, mis valgustavad seda ala, millest tarvidus on. Pur'i väljaandel on ilmunud I.VI.-19 - I.VII.20 a. 18667784 eks. mitmesugust kirjandust. See arv kõneleb küllalt selget keelt, kuipalju kulutatakse Nõukogude Venes kasvatuses tarbeks raha, olgugi, et kasvatatakse ainult kommuniste.

Arvan, et selle lühikese ülevaatega olen siiski näidanud pur'i tegevuse võimet. Vaatama edasi, kuidas teostatakse nõukogude venes meelelahutust.

Suuremate väeüksuste juures (rügement, üksik bataljon jne.), on asutatud punaväelaste klubid.

Klubi tegevuse eesmärk on sõjaväelaste kasvatamine, meelelahutuse teel, klubi peab propageerima poliitilisi, sõjaväelisi ja üldkultuurilisi teadmisi.

Klubi tegevust juhib klubi ülem ja juhatus. Juhatus koosneb 11 liikmest. Klubi ülem määratakse väeosa ülema poolt, poliitilise keskbüroo nõusolekul. Juhatus liikmed valitakse üldisel väeosa koosolekul punaväelaste seast kuue kuu peale.

Klubi tegevusest võtavad punaväelased vabatahtlikult osa, npphästi juhid kui ka reamehed. Klubi juures on organiseeritud ringid: 1) poliitiline, 2) sõjateadline, 3) spordi, 4) üldharidusline, 5) loodusteadline, 6) dramaatiline, 7) muusika ja 8) kujutava kunsti ring.

Igal ringil on oma iseseisev juhatus, oma asjaajamine, põhikiri jne., kuid üldiselt allub ring klubi juhatusle. Ringid on jaotatud vähematesse osadesse, kuulajaskondadesse, sest siis avaneb võimalus iseseisvaks tööks, kuna suur hulk koos olles, ainult segaks üksteist; igas kuulajaskonnas on umbes 20-25 punaväelast. Klubi juhatus mure on hoolitseda ringide koostööst ja suunida ringide tegevust. Klubi juhatus organiseerib õhtuid, kus esinevad ringid, spordi, muusika, kujutava kunsti jne. Teised ringid aga kasutavad oma töö tulemusi seinajalehes, või jälle korraldavad vaieldusõhtuid jne. Klubi võimaldab meelelahutust massile, kuna üksikutele pakuvad seda Leenini nurgakesed mitte vähe-mal määral.

Mida nimetatakse Leenini nurgakeseks?

Leenini nurgakesed on asutatud igas kompaniis, batareis, eskadronis jne. Nende ülesanne on - sõdurite meelelahutuse eest muretsemine kasarmus. Leenini nurgakesed on avatud, kas eraldi sissesetatud tubades või siis jälle ühisruumi nurgas, on umbes sarnaselt korraldatud kui meie lugemise toad. Leenini nurgas on tingimata Leenini ja teiste tähtsamate kommunistide pildid. Huvitav on tähele panna, kui võrd arusaamata on vene sõdur, niipea kui tekkisid

Leenini nurgad ja paigutati seinale Leenini pilt (alguses paigutati pilt nurka), arvasid sõdurid, et see on ikoona ja hakkasid pildi ees ristitähakesi tegema, Pur'i valitsus oli sunnitud tegema korralduse Leenini pildi paigutamiseks keset seinat. Leenini nurgad asutati nõukogude vabariigi kuueandal aastapäeval (1924), varemalt olid nõndanimetatud punased nurgad. Leenini nurgakeste peale pandakse suurt rõhku. Tuba on selleks kõige parem valitud, ilusalt remonteeritud, ning varustatud hulga mängudega. Seinad on kaunistatud kõiksugu plakatitega, mis ülistavad nõukogude valitsust. Nõukogude korra ülistamise kõrval ei unustata ära punaväelase otsekohesest ülesannet, sõjakunsti. Sõjakunsti propageerimiseks on seinal oma koht, kuhu riputatud kõiksugu diagrammid ja plakatid, kus toonitatakse punaväe vajadust ja ülesandeid. Plakatisi uuendatakse aegajalt. Leenini nurgakeses ei puudu seinatäht, kus kaastööliseks väeosa sõdurid ja juhid.

Leenini nurgakeste tegevust juhib selleks eraldi, poliitilise keskbüroo, poolt ametisse määratud juht "politruk". Leenini nurgakeses, samuti kui klubides, korraldatakse loenguid ja vaieldusõhtuid.

Vabal ajal korraldatakse sõduritele väeosa-des mängusid, peamiselt seesuguseid, kust osa võiks võtta võimalikult suurem sõdurite hulk. Suuremalt osalt on mängud seesugused, mis sunnivad sõduri passiivselt omama mingisuguseid teadmisi, näiteks sõjaasjanduse või mõnelt muult alalt. Ergutuseks on auhinnad (suutsud, pliiatsid, paber jne.). Kuidas mängu korraldatakse, sellest näide. Politruk küsib koosolejatelt "mis on tunnimehe kohus püsi-rohu aida juures?" Kes koosolejatest annab kõige täpsema ja kõige täielikuma vastuse, saab paki suitsu. Samalaadilisi mängu korraldatakse ka nõukogude valitsemise aparaadi tundmaõppimiseks. Nii näiteks. Koosolejad võtavad igaüks omale tooli ja istuvad seinte äärde, üks koosolejatest on ilma istme-

ta, see on mängujuht. Mängu juhataja palub istujaid püsti tõusta ja üksteise seljataha asuda ning temale järgi minna. Ise hakkab ta jalutama mööda tuba, seejuures jutustades. Kõik jälgivad jutustust ja liiguvad mängujuhi järelle. Mängujuht jutustab näiteks järgmist: "Talumees töötas omal põllul päevast päeva. Tasus korralikult kõik oma maksud, käis kõigil koosolekutel ja võttis elavalt osa kommunistlise partei tegevusest. Ühel ilusal päeval tuli komisjar nõudmisega, et talupoeg peab veel maksusid maksma, kuna talupojal kõik maksud makstud, siis pidi tema asutusse minema, kus oleks uus maks tühistatud. Kuhu peab talupoeg minema? Selle peale istuvad kõik mängijad toolidele, üks kes püsti jäi, peab vastuse andma, kui vastus vale, peab ise hakkama mängu juhutama."

Leenini nurgakesi korraldatakse mitte ükski talvekorterites, vaid ka suvel laagris, kus seks otstarbeks eraldi telk püstitatud. Telgi esi- ja ümbrus illustatakse lille peenardega. Üldse eelistavad punased Leenini nurgakesi klubidele, sest esimestes on võimalik rohkem intensiivsemalt tegutseda, pealegi on raske koondada punaväelasi klubide ümber. Klubi on kujunenud rohkem tähtpäevade korraldamiseks ja tantsu löömiseks. Rohkem tegevust avaldavad ringid klubide juures, nii näiteks, valmistab kujutava kunsti ring plakaate ja joonistusi Leenini nurgakeste tarvis, dramaatiline ring annab etendusi samuti Leenini nurgakestes, kasutades selleks lihtsaid abinõusid "Lubok" ja "Tetrushka". Esimene neist on üsna lihtne, kuid siiski efekti sünnitav abinõu dialoogide ettekandmiseks. Kujutava kunsti ring maalib suurele lõuendile, või lihtsalt papi peale kaks tegelast, näiteks, talupoja ja vene papi, peade asemele lõigatakse auk lõuendisse. Sellest august pistavad tegelased oma pead läbi ning algavad kahekõnet. Sel viisil ei ole tarvis näitelava ega ka dekoratsioon, seejuures ettekande mõju ei vähene.

Laialdaselt on maad võtnud nõndanimetatud vabaõhu teater, peasjalikult suvel laagris, kus kuuvalgel õbl, metsa foonil kantakse ette üksikuid episoode kodusõjast jne. Üldse, võib öelda, et Nõukogude Venes on peensusteni välja töötatud sisu, mida pakub meelelahutus. Seesugusel viisil korraldatud meelelahutus annab kindlasti kasvatuslisi tagajärgi.

Kui küsida, kust saadakse raha, et edendada seesugust meelelahutust, siis peab ütleva, et ka siin kommunistid ennast aidata oskavad. Punaväelase poliitilise ja üldharidusliku kasvatus eest hoolitsevad n.n. Seffid, või õigemini Seffid hoolitsevad materjaalse toetuse eest. Peab ütleva, et see neil on osalt õnnestunud, millest selget tunnistust annab 1923 a. aruanne, kus kultuur-selgitustöö otsustarbeks on Seffide kaudu annetatud umbes 3 miljoni kuldrubla. Sellest langeb Moskva ja Leeningradi sõjaringkoma Seffide peale üks miljon.

Seffideks on asutused, kusjuures ühel väeosal võib olla mitu Seffi ja ümberpöörduvalt. Kuid viimasel ajal on Pur seffide küsimuse korraldamise oma kätte võtnud (selleks on pur'i juurde asutatud eri osakond) ning ülesseadnud nõudmise, et väeosal võib olla ainult üks Seff, erandiks on ainult sõjakoolid. Samuti on Pur'i poolt korraldus tehtud, et vähemad üksused, kompanii jne. ei tohi omale valida Seffideks suuri, majandusliselt hästi kindlustatud organisatsioone, vaid võivad valida omale ainult rügementid ja suuremad koondused. 1923 a. oli Nõukogude Venes üldse 1280 Seffi. Seffid korraldavad omalt poolt oma hoolealustele piduõhtuid, loenguid, koosviibimisi jne. Seffide tegevust kontrollierib pur.

Kino leiab Nõukogude Venes suurt poolehoidu, selle jaoks on olemas Pur'i juures eriline osakond, kes hoolitseb filmide eest, muidugi pandakse sääl suurt rõhku filmi sisu peale. On valmistatud suur hulk filme sõjaväe jaoks. Mitte vähema tähtsuse

ei oma raadio, missugune olemas pea igas kompaniis. Korraldatakse eri kursusi raadio üle, millest osavõtt väga elav.

Kõike meelelahutuse alasid Nõukogude Venes ei jõua üles lugeda, ning see ei olegi minu loengu eesmärk, tungida peensusteni. Ühte pean siiski tähendama, Nõukogude Venes vaadatakse väga tõsiselt meelelahutuse peale, ega jääta ühtegi juhuslikult kasutamata, et edendada kihutustööd, või teiste sõnadega kasvatada kommuniste. Palju on ilmunud neil kirjandust, mis käsitab meelelahutuse korraldamist.

Nagu eelpool nägime, on igal inimesel tung meelelahutuse järele, ning meelelahutust on hakatud kasvatama kasvatus abinõuna. Meelelahutust vajab igal ametalal töötav inimene, vaatamata oma arenemise tasapinna peale. Rohkem arenenud inimene valib ise meelelahutust, kuna madalal arenemise astmel olev isik kasutab igat juhuslikult meelelahutust, ilma et mõtleks nende tagajärgede peale, mida annab otstarbeta meelelahutus.

Ka sõjavägi vajab meelelahutust ning siin peavad selle eest hoolitsema juhid. Nagu eelpool nägime, on see nii igas riigis, välismaal ja ka meil. On isegi nõuded esile tekkinud, missugune peab olema meelelahutus, ning mida peab tema pakkuma, eriti just kaitseväele. On ülesseatud üks pea põhimõtte, ning sellest harunevad väiksed üksikud harud, mis peavad leidma neid kohti sõjaväes, mida just eriti peab puudutama. Missugune on siis see peatähtsime? Millest tema oleneb? Igalpool, kus meelelahutus kaitseväes on tunnustust leidnud, võetakse meelelahutust kui õpe ja kasvatusabinõu. Iga riik vastavalt oma poliitilisele meelsusele seab üles need põhimõtted, missugused peavad saama omaks kaitsevälasele. Nägime, et igalpool, väljarvatud Nõukogude Vene, pööratakse tähelepanu rahvustunde ja isamaarmastusele. Rahvustunde ja isa-

maa armastus on see alusmüür, millele rajatakse kaitseväge tegevus. Rahvustunde ja isamaa armastusest harunevad väikeste niidikestena teised nõuded, mida esitatakse kodanikule kui kaitsevälasele ja kui eraisikule. Seesugusteks nõueteks on - ausus, meelekindlus, kohustunne, eneseohverdamine jne.

Tekib küsimus, kas suudab meelelahutus lahendada neid nõudeid, siin peab vastama jaatavalt, sest kogemused sõjaväes kui ka koolis räägivad küllalt selgelt meelelahutuse kasuks.

Vaadates tagasi meie kaitseväge tegevuse peale, peab ütleva, et vähe oleme sellel alal korda saatnud. Kuigi tööd on tehtud, viibime meelelahutuse alal alles katse ajajärgus, viibime olukorras, kus teeksil ehitustöö, raske selle tõttu öelda, misugused on töö tulemused. Kuid tahe töötada ja edu saavutada - see ärgu kadugu, vaid võtku rohkem hoogu.

M i d a v ö i k s t e h a m e i l m e e l e -
l a h u t u s e e d e n d a m i s e k s .

Et kindlamale alusele seada meelelahutust meie kaitseväes, peame omale rajama kindla sihi, mida mõõda tuleb käia, et mitte kõrvalekaldumisi esile ei tuleks. Seesuguseks sihiks olgu hütie, mida tunneme juba ärkamise ajast "Eestlane olen ja eestlaseks jään". Selle lihtsa, kuid kütkestava lausega peame algama meie oma kasvatustööd sõdurite seas, peame õppima kasvatama niiviisi sõdureid, et nad, sõjaväe teenistusest vabanedes, kannaks mitte üksi huulil, vaid ka südames neid lihtsaid, siis nii palju rääkivaid sõnu. Meie püham pütie olgu, et nendele sõnadele seltsiks veel teine lause "Sind surmani küll tahan, ma kalliks pidada, mu armas, väike kodumaa". Kui meie niiviisi ütleva kõik, terve Eesti rahvas, siis suudame meie vastu panna kõigile

tormidele, mis ka ei peaks puudutama meie isamaad. Rahvustunne ja isamaa-armastus see on see tuluke, mille peale peame meie püüdma, sest nii kaua, kui see tuluke meid valgustab, ei ole tarvis karta, et meie teelt kõrvale astume.

Seega siis meelelahutuse pea eesmärgiks olgu rahvustunde ja isamaa-armastuse sisendamine sõduritele.

Seades üles eesmärgi, peame asuma selle teostamisele, kuid kuidas? Kas vast ei olda juba selle teostamisega ametis, nägime juba eelpool, et meie igas diviisis olemas meelelahutuse komisjonid, kes juba nii mõndagi sellel alal korda saanud. Kahjuks pean ütleva, et meie komisjonid tegutsevad juba nii mõnegi aasta, kuid nende tegevuses puudub ühtlus, puudub ühine keel ja ühine mõte. Iga komisjon on tegutsenud omaette, on ülesseadnud oma põhimõtte, oma kava. Meie kaitsevägi omas tervikus teenib ühte, oma isamaad, selle tõttu peab valitsema üle terve kaitseväge üks ühine keel, üks ühine mõte, et seda saavutada; seks tuleb luua üks keskpunkt, kust välja lähiks allüksuste (diviiside jne.) meelelahutusekomisjonidesse juhtnõõrid, mis suuniks kõike tegevust. Kunni tänapäevani on meil kultuur-selgitustöö koondatud Kindralstaabi VI osakonda, kuid minu kätte ei juhtunud ühtegi juhtnõõri, mis oleks antud meelelahutuse komisjonidele, ning mis oleks koordineerinud nende tegevust. Esimene tähtsam samm meelelahutuse edendamisel peab olema keskasutuse ellukutsumine. Keskasutusele allüksid diviisi ja rügementide meelelahutuse instruktorid (kultuur-selgitustöö tegelased), kes omakorda on kohustatud iga kuu saatma oma tegevuse aruanded keskasutusse, kus aruannete põhjal saadud andmetel seatakse kokku ja antakse juhtnõõrid edespäivaseks tegevuseks. Aruanded ei tohi sisaldada kuiva, tegevuse ülesloetlemist, vaid peavad andma edasi neid muljeid, mida saavutasid sõdurid. Keskasutus peaks kavakindlalt

korraldama ankeete, et oleks võimalik kindlaks määrata kohapealseid nõudeid, sest meil on liig sagedane vaheldus koosseisudes. Ainult võiks anda vastust nii mõnegi hädatarvilise küsimuse peale, nii näiteks: mida loeb meie sõdurikond, missugustest mängudest huvitatud, mida soovivad näha teatris jne.

Üldse tuleks kujundada meie meelelahutuse organisatsioon järgmiselt: Keskasutus, temale alluvad diviiside juures asuvad kultuur-selgitustöö juhid, kellele allub terve diviisi kultuuriline kasvatustöö, ning, kes oleks ühtlasi diviisi kultuur-selgitustöö keskkomisjoni esimees. Diviisi kultuur-selgitustöö keskkomisjon moodustaks endast rügementide k/s.-töö juhid. Viimased on kohustatud edendama rügemendis sõduri vaimlist kasvatust. Soovitav oleks rügemendi k/s.-töö juhatajale määrata abid, igast kompaniist üks ohvitser ehk allohvitser, kes vastavad kursused läbi teinud. Seesuguse organisatsiooni juures oleks olema meil ohvitserid, kes võiks end täieliselt pühendada sõduri kasvatusele, ning hoolitseda sõduri meelelahutuse eest. Rivi ohvitseril on selleks vähe aega, ning pealegi paudub vastav ettevalmistamine, vabal ajal end selleks ettevalmistada on võimata, sest tarvis on aega kaasas käia ning jälgida uuendusi rivi alal, see võtab kõik vaba aja ära, kui vähegi tõsiselt asja võtta.

Lühidalt kokkuvõttes, pean tähendama, et seesuguse jaotuse juures lasuks keskasutuse peal, meelelahutuse korraldamise raskuspunkt, meelelahutuse leidmine, või teiste sõnadega öeldud, meelelahutamise valik. Keskasutus koguks kokku rahvatantsud, ringimängud, sõduri laulud, seaks kokku mängud, mis sisendaks sõduris distsipliini tunnet, õpetaks kasarma korda jne. Ühtlasi seaks keskasutus kokku kinofilmide nimekirja, mida oleks soovitav demonstreerida kaitseväele, näitemängude nimekirja, ühtlasi

ka raamatukogu nimekirja. Keskasutus annaks juhtnõu-
re, kuidas kohapeal meelelahutust läbi viia.

Diviisi k/s.-töö juhi ülesanne on otsekohe
keskasutusest saadud korralduste täideviimine, üht-
lasi on tema ülesanne massilise meelelahutuse kor-
raldamine diviisis, spordi ja ratsavõistlused, eten-
dused ja kontserdid ja sõdurite kodu.

Rügemendi k/s.töö juhi ülesanne on valvata
meelelahutuse järgi rügemendis, temale alluvad:
raamatukogud, lugemise toad, loengud, massilise
meelelahutuse korraldamine rügemendis. On seega sõ-
duri vaimlise kasvatus eest hoolitseja, kelle ko-
hus korraldada loenguid ja selgitada põlevamaid päe-
vaküsimusi.

Kõik kultuur-selgitustöö juhid oleksid
vabad rivi teenistusest, ning võiks täie innuga pü-
hendada end oma kõrgele ülesandele, tehes tegemist
ainult kultuur-selgitustööga, võivad nemad endid
paremini selleks ettevalmistada, ning paremaid taga-
järgi saavutada. Töö ühtlustamiseks peab diviisi
k/s.-töö juht vähemalt kord kuus kokku kutsuma omale
alluvad, et selgitada olukorda ning leida abinõusid
tegevuse laiendamiseks ning kohapeal selginud nõuete
rahuldamiseks. Seesugused nõupidamised võimaldavad
ühiste ideede läbiviimist ning töö meetodide ühtlast
käsitamist.

Seesugune organisatsioon on meil täiesti
uus ning tema teostamiseks oleks tarvis eelarvesse
võtta umbes 3,5 miljoni mrk. Usun, et see summa ta-
sub end täiesti, kui arvesse võtta seda sõdurite
hulka, mis iga aasta kaitseväest läbi käib. Minu
isiklik arvamine on, et selle summa võiks haridus-
ministeerium oma kanda võtta, sest läheb see ju
rahva vaimlise tasapinna tõstmiseks.

Nõukogude Venes on k/s.töö juhataja koht
isegi kompaniis ettenähtud (politruk), kuid seal
on veel eraldi olemas raamatukoguhoidja, Leenini
nurga juhataja j.n.e. Praegu on päevakorral küsimus,

kas ei tuleks politruk'ide kompaniis abi määrata, sest üks inimene ei saa kõigega toime, niivõrd laialdane on seal tegevus. Poolas on kah eraldi k/s.-töö juhid.

Vaatame, missugune on praegu meie kaitseväes k/s.-töö juhtide küsimus. Pean ütlema, et suurem osa meie ohvitseridest on tulest läbi käinud, ning sõjaliselt hästi karastatud, kuid kasvatuse alal on nad siiski dilletandid, sest keegi ei ole kasvatuse alal mingisuguseid näpunäiteid saanud, ei praktiliselt, ega ka teoreetiliselt. Sõjakool, ei Venemaal, ega ka meil, seda annud ei ole. Tuleb soovida, et tulevikus meie sõjakoolis see küsimus kaalumisele võetaks. Hoopis raskem on küsimus, kuidas meil kasvatatakse, missuguses vaimus, kindel on, et osa meie ohvitseridest vaatab ükskõikselt rahvusküsimuse peale, kui isegi mitte põlgatusega. Tean ise ohvitseri, kes end parema meelega kas või türklaseks nimetavad, ent mitte eestlaseks. Samuti on lugu keelega, osa ohvitseri räägib vaevalt vigast eesti keelt, kuidas võib seesugune ohvitser ütelda sõdurile "Eestlane olen ja eestlaseks jään", sõdur tunneb ära juba keelest, et tehtakse nalja või lihtsalt naerdakse eestlaste üle. Et see mitte üksi minu arvamine ei ole, seda näitavad artiklid meie ajakirjanduses - "Esmaspäev" 14 detsembril 1925 a. (No 50), "Päevaleht" 31. jaanil 1926 a. (No 30). Võib olla on veidi liialdatud ajakirjanduses, kuid kus suitsu, seal tule, osa tõtt peitub siiski neis teadetes. Minu arvates on lubamatu nähtus, et ohvitserid seitsme aastase teenistuse järele ei ole suutnud ära õppida rääkimist, ning sisendada endasse armastust Eesti vastu. Selle peale kõrvaldamiseks tuleks samme astuda, sest vastasel korral kannataks meie eesmärk, mida tahame saavutada kasvatuse teel.

Läheme edasi ja vaatame, mida peame pakuma sõdurile meelelahutuseks ja kuidas korraldada meelelahutust, et sisendada isamaa armastust ja

rahvustunnet. Esimeseks kõige kättesaadavamaks meelelahutuse abinõuks on teater ja kino, kuid see on ühtlasi ka kõige kardetavam ala, kui toimida ükskõikselt. Siin peab appi tulema keskastutus, kes valib välja näidendid ja filmid. Ei ole mitte ükskõik, mida ette kantakse, nii näiteks nägin läinud aastal Narvas "Eugen naeruväärne", mida ette kandsid "Vanemuise" näitlejad, ei saa öelda, et sõdurid oleks siit palju kasulikku omanud, vaid just überpöördu. Kuid hiljuti nägin kinos prantsuse filmi "Õõ linnud", sinna oli nii palju isamaa armastuse tundeid sissepõimitud, et igauks, kes filmi vaatas, tuletas tahtmatult meelde oma isamaad, vabadusvõitlust jne. Teater ja kino on üheks paremaks kasvatuse abinõuks, kuid ainult juhtumisel, kui eeskava on hästi valitud.

Mitte vähema tähtsuse omab Sõdurite Kodu, kuid siin on tarvis kindlat juhtivat kätt koha peal, sest Sõdurite Kodu pakub meelelahutust suuremale hulgale. Sõdurite Kodu juurde on tarvis asutada igasugused ringid, mille tegevusest ja juhtimisest sõdurid ise võiksid tegevalt osa võtta. Seesugune iseseisev tegevus tõmbab rohkem liigi, ning muudab tegevuse elavamaks ja huvitavamaks.

Sõdurite Kodu tegevusele sarnaneb lugemise tuba, kuid kõik on vähemas maastaabis, pealegi rohkem kättesaadavam sõduritele. Lugemise toas tuleb korraldada samuti kui Sõdurite Koduski loenguid, mängu jne. ning organiseerida ringe. Ringidest oleks nimetada, spordi, laulu ja mängu ring. Ringide tegevust võib elustada võistluste ja omavaheliste koosviibimiste korraldamisega. Ilmtingimata on tarvilik, et ohvitserid võtaksid tegevalt osa ringide tegevusest, esiteks, lähendab see ohvitseri sõdurile, teiseks, võimaldab ohvitseril tundma õppida temale alluvaid.

Tänapäevani on meil sageli korraldatud väeosades tantsu-õhtuid, ei saa eitada tantsu, kuid ei saa pooldada sugugi fox-trotte ja teisi moe uudi-

seid. Ei tohi ära unustada, et meil on olemas oma tants, oma rahvuslik tants, mida tuleb õpetada laiemale hulgale. Üheks rahvuslise tantsu leevitamise abinõuks on tantsu õhtud Sõdurite Kodus, kui ka Ohvitseride Kasinos. Tantsu vaheaegadel võiks mängida rahvuslisi ringmänge. Tantsude ja mängude kogumise peaks oma peale võtma keskasutus.

Mitte vähem tähtis on sõdurite laul, mida lauldakse väljas õppusel; kahjuks pean tunnistama, et laul meie üheks suureks komistuskiviks on, sest kuni tänapäevani puuduvad meil omapärased eesti sõduri laulud. Laulude loomisel tuleb neisse põimida niihästi määrustikke, kui ka üksikuid momente Vabadussõjast, laul on üheks paremaks mõjutamise abinõuks. Sõduri laul olgu lihtne, kuid selle lihtsuse all ei tohi võtta mitte labasust. Loodame, et sellest komistuskivist üle saame, kui aga tahtmist ja püsivust on.

Meelelahutuse hulka kuulub ilmtingimata ka karskusliikumine, siin võib korraldada loenguid ühes valguspiltega jne. Mind paneb imestama, et meie karskuse tegelased sõjaväe ära on unustanud, nii näiteks, Narvas, kus asub üks suurematest karskuse seltsidest, ei ole sõduritele ühtegi karskuse loengut peetud. H-ra Ernits rääkis, et Narvas olla asutatud sõdurite karskuse rühm, kuid see rühm olla enne ära kadunud, kui ta tegevust oleks suutnud alata, ja seda linnas, kus olemas karskuse selts. Igatahes karskusliikumisele tuleb koht anda sõjaväes ning meie sõdurikond saab tervitame kõigiti algatust.

Seega oleks ülesloetud need asutused, missugused korraldaksid meelelahutust meie kaitseväes. Tahaks mõne sõnaga peatuda nende tegevuse viiside juures, sest igat asja, igat algatust võib tõlgitada mitmet viisi; küsimus seisab ainult selles, missugune viis võimaldab paremate tagajärgede saavutamist. Võttes meelelahutust kui õpetus ja kasvatuse abinõu, peab tema alluma samadele meetodidele,

kui kasvatus, s. o. peab äratama massi huvi meelelahutuse vastu, peab võimaldama kõigil aktiivselt osa võtta (mängud, võistlused jne.) pea asi, ei tohi puududa piltlikkus, sest see võimaldab ka passiivsel peatlvatajal omada seda, mida tahetakse pakkuda. Mida rohkem piltikkust, seda enam kisub ta kaasa sõdureid aktiivsele tegevusele.

Kuid nüüd tekib küsimus, kust saada raha, millega teostada meelelahutust, sest see on ala, mis nõuab kulusid, kuid sissetulekut ei anna. Muidugi tuleb eestkätt siin säästsummade poole pöörata, mida mõnes väeosas kaunis ohtralt, ning ühe väikese osa määramine meelelahutuse otstarbeks, ei viiks väeosa majapidamist veel mitte hukka. Siin pean tähendama, et käesoleval aastal on vastu tulnud nii mõneski väeosas. Selget tunnistust sellest annavad tellimised Feld'i juures, sest peaaegu iga väeosa muretseb omale globoskoobi, mõni isegi udupildi- ja fotoaparaadi. Ei taha juhust kasutamata jätta, et nimetada abinõu, kuidas saada rahalisest kitsikusest üle, see abinõu oleks seltskonna kaasabi. Välismaail on selle tarvidusest aru hakatud saama, nii on Poolas asutatud hoolekande komiteed, Nõukogude Venes valib väeosa omale šeffid. Missugusel viisil meie oma seltskonna poole peaksime pöörama on minul kui üksikul isikul raske öelda, kuid sellest küsimusest ei saa siiski vaikides mööda minna. Minu arvates, tuleks pöörata endiste ühistöö tegelaste poole, võib olla, ei ole nende südames mitte isamaa armastuse tuluke kustunud, ning nemad alustavad uuesti oma abiandmist, kuigi teisel kujul, kui seda tuli teha Vabadussõja ajal.

Võiks kerkida esile küsimus, kuidas pöörata seltskonna poole? Siin on õieti raske midagi vastata, sest kõik oleneb ära olukorrast, oleneb sellest, kuidas kaitsevägi on osanud ennast maksa panna, õieti, kuidas ohvitserkond on osanud omale seltskonna valida. Ohvitserkond, liikudes selts-

komnas, peab viimast mõjutama, tuues esile kaitseväge häid külgi, kui huvi äratatud, tuleb edasi minna, ning juttu alustada vahekorras, mis võiks valitseda seltskonna ja kaitseväge vahel, kuid mis meil kahjuks puudub. Tuleb värvirikastes piltides maalida sõduri elu, tuleb näidata, kuidas meie sõdur ihkab teaduse järele, jäänud otse hariduse järele ning selle tahte teostamiseks võiks appi tulla seltskond, pakkrudes oma abi kas ettekannete, loengute või lihtsalt ametuste näol (raamatud, mängud jne.). Peasjalikult peab ohvitserkond otsima tutvust - seltskonnategelastega, ning katsuma niivõrd mõjuda, et terve selts võtaks oma hooleks sõdurite meelelahutuse eest muretsemise. Nii näiteks, on Narvas olemas hulk seltse, seda on ka mujal, kuid mina isiklikult võin ainult Narva kohta kõneleda, sest olen sealsete oludega rohkem tuttav, mida väeosad võiksid otsekohe ära kasutada. Üheks seesuguseks seltsiks oleks Ühise-teatri selts, nimetatud selts sai läinud aastal riigi poolt toetust, tuleb seltsi liikmetele selgeks teha, et see suuri raskusi ei tee, kui nemad Narva garnisonile üks või paar maksuta etendust annavad, on ju see väikeseks vastutasuks riiklise toetuse eest, usun, et kui hästi mõjuda, siis saavutatakse tagajärgi.

Lühidalt kokkuvõttes oma ettekannet, pean tähendama, et meil meelelahutuse vajadus sõjaväes on esile kerkinud juba Vabadussõja viimasel poolel, seda tööd on tehtud, kuid kahjuks igal pool isemoodi, puudus ühtlus. Keda süüdistada selles? Pean ütleva, et mitte süüdistada ei ole tarvis, vaid kiita, kiita tehtud tööd eest, puudusid ju meil senini iga-sugused juhtnöörid ja näpunäited meelelahutuse korraldamiseks.

Loodan, et käesoleva kursuse lõpetamisega hoovab meie kaitseväge uut õhku, uusi püüdeid, selleks olgu meil tahet ja püsivust eelolevaks tööks.

А Л Л И К А Д:

1. Я.Л.АВИНОВИЦКИЙ. Советские военно-учебные заведения за четыре года 1918-1922 .
2. Политработник за 1924 г.
3. Краткий очерк культурно-просветительной работы в красной армии за 1918 г.
4. Л.ДЕГТЯРЕВ. Политработа в красной армии.
5. А.ШИФРЕС. Политическая работа в территориальных частях.
6. М.СЛУХОВСКИЙ. Устная газета.
7. Слутник молодого командира.
8. В.КАМСКИЙ и И.КОРОБОЧКИН. Военный уголок.

*****
•○○○○○○•

EESTI RAHVUSRAAMATUKOGU

AR2-95-01351